

Pustni festival v Cerknici je znan po čarovnici Uršuli, ki na svoji metli prileti z gore Slivnice, ter po drugih hudomušnih lokalnih likih.

Edini dan v letu, ko je norost dovoljena

Norčije, smešenje oblasti in družbena satira so že od nekdaj sestavni del pustovanja – Kdor nima maske, pa naj vsaj poje krof

Dušan Nograšek
Foto: Marjan Ciglič, hrani Muzej
novejše in sodobne zgodovine
Slovenije

Ko zima še vztraja s sivino in mrazom, po ulicah že odmevajo smeh, glasba in ples – prihaja pust. Pustovanje in šemljenje imata zelo stare korenine, povezane predvsem s poganskimi obredi ob prehodu zime v pomlad. Pustni običaji imajo pri nas dolgo tradicijo, saj se prvič omenja, da že v prvi polovici 17. stoletja. Začetki pustnih običajev segajo še dlje, v čas pred krščanstvom, verjetno v predkrščanske, starslovanske čase, ko so ljudje z maskami, truščem in obrednimi dejanji poskušali pregnati zimo ter hkrati priklicati sonce, rodovitnost in dobro letino. Skozi stoletja so se pustne tradicije spreminjale, razvijale in bogatile – tako po vsebini kot po obliki praznovanj. Danes je pust predvsem čas smeha, sprostitve in družabnosti, z glasbo, pisanimi maskami in pustnimi šemami. Vsaka slovenska pokrajina ima svoje posebnosti, ki se odražajo v izjemno bogati pustni dediščini. V Sloveniji poznamo več kot 150 vrst tradicionalnih pustnih mask, ki odražajo ustvarjalnost in domišljijo naših prednikov. Pustni sprevodi in karnevali niso le priložnost za zabavo, temveč tudi za spoznavanje zgodovine, lokalnih običajev in umetnosti maskiranja. Prav zato pustna dediščina predstavlja pomemben del slovenske nesnovne kulturne dediščine, ki se prenaša iz roda v rod.

Po drugi svetovni vojni uradna politika pustovanju ni bila naklonjena. Pust so oblasti pogosto obravnavale kot ostanek praznovanja ali brezsmiselno buržoazno zabavo, zato ni imel

Pust je čas, ko je vse narobe prav, ko vse resno zamenjajo šeme, ki v pustnem obdobju celo prevzamejo oblast.

javne podpore. Kljub temu se običaji niso izgubili. Globoko zasidrani in priljubljeni so se ohranili predvsem na podeželju, kjer so še naprej potekali hišni obiski, šemljenje in pustne povorke. Na podeželju je pust preživel brez večjih pretresov, zlasti tam, kjer so se razvili močni tradicionalni liki. Med najbolj prepoznavnimi pustnimi običaji v Sloveniji so kurentovanje na Ptujskem, lavfarji v Cerknem, čarovnica Uršula v Cerknici, škornjari v Brkinih ter številni drugi, ki s svojo barvitostjo in tradicijo bogatijo kulturno dediščino naših krajev. V urbanih središčih je pustno dogajanje sicer nekoliko zmrlo, vendar nikoli povsem izginilo. Ščasoma je pust postal tudi pomemben simbol slovenske kulturne identitete.

Krofi so nastali po pomoti

Pravi pomen pusta ni le v tem, da si nadenemo masko, temveč v trenutku, ko jo snamemo in pokažemo, kdo smo v resnici. Maškare si pod krinko lahko dovolijo povedati ali stori-

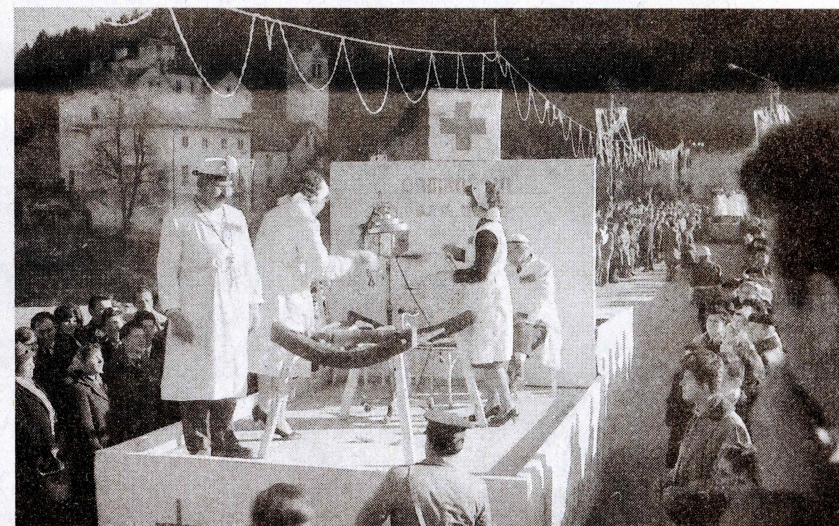
ti stvari, ki bi si jih sicer težko upale. Pust je čas, ko šeme prevzamejo oblast – in to ni le zabava, temveč čast, ki jo maškare dobijo za kratek trenutek, da pokažejo svojo moč, modrost in domišljijo. Norčije, smešenje oblasti in družbena satira so od nekdaj sestavni del pustovanja. Čeprav se pustne navade razlikujejo od kraja do kraja in od države do države, je ponekod praznovanje še posebej cenjeno – na Portugalskem je denimo pustni torek celo državni praznik. V preteklosti, ko v trgovinah še ni bilo pustnih mask in kostumov, so si ljudje oprave izdelovali sami. Otroci so se našemili in hodili od hiše do hiše, kjer so jih domačini obdarovali s kakšnim kovancem, sladkarijami ali pecivom. Pust je bil – in ostaja – čas veseljačenja, obilja in dobrot. Po stari navadi so morale biti pustne jedi mastne, ocvrte in sladke. Med njimi so še danes najbolj priljubljeni krofi. Po legendi naj bi nastali povsem po naključju – nesrečno zaljubljeno dekle je namesto v pečico testo vrglo v vro-

Bled 1975. Na pustnih karnevalih je največ mask in prizorov vedno bilo povezanih z aktualnimi politično-gospodarskimi dogajanjem.

Ljubljana 1973. Kurenti, preganjalci zime in zla, predstavljajo našo najbolj znamenito masko.

Leto 1961. Pravijo, da je pustovanje brez karnevalov kot telo brez duše.

V nekaterih naših restavracijah, denimo hotelu Union (prizor iz leta 1960), so nekoč na pepelnično sredo, ko se uradno začne post, pripravljali tradicionalno slaničovo pojedino.

čo mast. Tako se je rodila poslastica, ki še danes v pustnem času razveseljuje male in velike. V starih časih je veljalo prepričanje, da v pustnem času ne sme biti lakote – siti morajo biti ljudje, živina in celo duhovi. Beseda pust izhaja iz zloženke mesopust, ki jo je že v 16. stoletju omenjal Primož Trubar. Gre za dobesedni prevod italijanskega carnevale, kar pomeni »opustiti meso«. Iz iste besede

izvira tudi izraz karneval, s katerim označujemo veselo pustovanje. Pust se zaključí s pepelnično sredo, simboličnim pokopom, zažigom ali odplavitvijo pusta, hkrati pa se začne 40-dnevni post do velike noči. V nekaterih gostinskih lokalih, denimo v hotelu Union, so na pepelnično sredo pripravljali tradicionalno slaničovo pojedino, kot simbolični prehod iz obilja v postni čas. ■